דבר העורכת

שלוש המשימות המרכזיות בעבודתו של איש הסגל במוסדות החינוך הגבוה הן מחקר, הוראה ושירות לקהילה, במינון שונה של חשיבות בין אנשי האוניברסיטה והמכללה. ההוראה הטובה היא לפיכך בלב תפקידיו של כל איש סגל אקדמי. בשני העשורים האחרונים עלתה מאוד החשיבות שמייחסים בארץ להוראה הטובה ולמצוינות בהוראה, וזאת משתי סיבות עיקריות. סיבה אחת היא העלייה במספר התלמידים שרמתם האקדמית ומוכנותם ללמידה אקדמית נמוכות הרבה יותר מאשר בעבר, ושמשום כך קשה הרבה יותר מבעבר לעצב עבורם הוראה שתשרת את צורכיהם ותביא אותם ללמידה טובה. סיבה שנייה היא הקמה והפעלה של עשרות מכללות שמתחרות עם האוניברסיטאות ועם מכללות אחרות על תלמידים. אחד הגורמים העיקריים המושכים תלמידים להירשם למוסד אקדמי הוא שם המוסד כ"מספק" הוראה טובה, כזו המתאימה לרמה האקדמית של אוכלוסיית התלמידים במוסד ומתחשבת בהם ובקשייהם.

הזרז להקדיש גיליון של כתב העת לנושא ההוראה הטובה והמצוינות בהוראה היה כינוס שנערך על ידי המרכז לקידום ההוראה באוניברסיטת בר-אילן בסוף חודש מאי 2014 בשם: *להרצות או לרצות: אתגר המצוינות בהוראה אקדמית*. בייחוד התרשמתי בכינוס זה מדיון שכותרתו הייתה: *כיצד ניתן לעודד מצוינות גם במחקר וגם בהוראה?* ובו נשאו דברים והתדיינו ארבעה רקטורים מאוניברסיטאות בארץ. המאמר הראשון בגיליון זה מציג את הדברים המאלפים שנשאו המשתתפים בדיון, והם מובאים כאן כמעט כלשונם, עם השלמות מעטות.

בנוסף להשמעת דעתם של רקטורים באוניברסיטאות, נראה היה לי חשוב להציג גם את התפיסות ואת החשיבה והדעות בנושא של שאר קבוצות המעורבים במעשה ההוראה (stakeholders) במגוון המוסדות האקדמיים בארץ. לשם כך שלחתי מכתב לנשיאים ולרקטורים של מרבית המוסדות האקדמיים בבקשה שיכתבו מאמר דעה קצר בנושא זה, או שייפנו לאחד הדיקנים לייצגם בכך. כן ביקשתי מהם לפנות לאנשי סגל במוסדם שקיבלו פרסים על הוראה טובה, כדי שיתארו בקצרה את הדרך שבה הם משיגים את מצוינותם בהוראה. בנוסף לכך, הפצתי בקשה זו ברשת תקשורת המיועדת לחברי פורום המרכזים לקידום ההוראה במוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ. כתוצאה מהפעילויות הללו, כלולים בחלק הראשון של הגיליון 20 מאמרים של מעורבים במעשה ההוראה. בנוסף לארבעת הרקטורים של אוניברסיטאות, מיוצגים במאמרים אלו ארבעה נשיאים, סגן נשיא ורקטור של מכללות, שישה ראשי מרכזי הוראה וחמישה מרצים מצטיינים באוניברסיטאות ומכללות. בסך הכול הכותבים מייצגים כאן שבע אוניברסיטאות ו-11 מכללות מכלל טיפוסי המכללות בארץ ומייצגים מגוון דעות באשר להוראה הטובה.

בין כלל המעורבים במעשה ההוראה, קבוצה חשובה ביותר היא זו של "משתמשי ההוראה" - הסטודנטים. לכן פניתי לראש התאחדות הסטודנטים הארצית, מר אורי רשטיק, בבקשה שההתאחדות תעביר סקר בנושא זה לסטודנטים. ראש ההתאחדות נענה בנכונות רבה וביקש מצוות המחלקה האקדמית של ההתאחדות, זה המנהל את הסקר הארצי לסטודנטים מדי שנה, לשתף עימי פעולה בעניין זה. הצוות עבד ביעילות רבה והסקר המקוון הועבר במשך כשלושה שבועות בתקופת הזמן של פתיחת שנת הלימודים הנוכחית. המסקנות מהניתוחים הסטטיסטיים מרתקות ויכולות לשמש עבור אנשי הסגל באוניברסיטאות ובמכללות כקווים מנחים להוראה טובה, כפי שנתפשת בעיני הסטודנטים.

וכך, החלק הראשון של הגיליון מציג תמונה מגוונת של דעות של מגוון משתמשים בנושא חשיבות ההוראה הטובה והמורה המצטיין.

החלק השני של הגיליון מציג היבטים תיאורטיים/מחקריים ופרקטיים הקשורים לנושא הגיליון. כמו בגיליון הקודם של כתב העת, ראיתי חשיבות רבה להצגה של תמצית הידע הקיים בעולם בנושא המרכזי, ואני מסכמת במאמר ארוך את המחקרים ואת הידע התיאורטי העיקריים שפורסמו בתחום. שני מאמרים נוספים שכתבתי לחלק זה מציעים יישומים פרקטיים לתיאוריה: איך לקדם למעשה את ההוראה והמצוינות בהוראה במוסדות האקדמיים ואיך לבחור מרצים לקבלת פרסי הצטיינות בהוראה. בנוסף לכתיבת המאמרים על ידי, ביקשתי לשלב גם בחלק זה מאמרים פרי עטם של מגוון כותבים אחרים. לשם כך שלחתי קול קורא לכתיבת מאמרים או לתרגום מאמרים שפורסמו בחו"ל לכמה רשתות תקשורת רלוונטיות של אנשי סגל אקדמי. לאכזבתי, ההיענות הייתה נמוכה ביותר והמאמרים שבכל זאת נשלחו לא התאימו לנושא המרכזי או לקהל היעד המגוון של כתב העת, ולכן לא נכללו בחלק השני של הגיליון. מהתנסות זו עולה שכמעט ולא נעשים בארץ מחקרים בנושאים של הוראה "גנרית", נושאים שרלוונטיים לכלל אנשי הסגל במגוון של תחומים וסוגי מוסדות אקדמיים, כאלה שאינם מתמקדים בתחום תוכן מסוים (למשל, מהי הוראה טובה של מתמטיקה, לשון, משפטים, מדעי המחשב וכדומה) או בטיפוס של הוראה שרלוונטי רק למוסדות אקדמיים מסוימים (בעיקר למכללות להכשרת מורים). אני מקווה שהעלייה בהכרה בחשיבות של ההוראה הטובה ושל מרכזי ההוראה במוסדות האקדמיים שחלה בשנים האחרונות, תביא לכך שיותר ויותר אנשי סגל אקדמי יצטרפו לעוסקים במחקר ותיאוריה של ההוראה ושל קידום ההוראה באקדמיה.

בשלושת המאמרים שכתבתי לחלק השני השקעתי מאמץ רב בשילוב של רשימת ספרות נרחבת מהארץ ומחו"ל בנושאים הנידונים, במטרה שישמשו כמקור של חומרי קריאה למעוניינים להעמיק בנושאים אלו ולחקור אותם.